

2

Luyo Sa Usa Ka Iskolar

Mae Kristine Bon Cordenillo

“Nahimong konkreto ang tanan sa espirituhanong kalibutan. Kung diin ang usa ka butang, sama sa usa lamang ka pultahan, maka-hatag ug mga imahe sa pagduha-duha, pagtintal, tinguha, kasigurohan, pag-abiabi, ug pagtahud. Kung atong sulayan sa pag-abli ang tanang pultahan, kinahanglang isulti ang istorya sa tibuok natong kinabuhi.” (Gihubad sa Bisaya gikan kang Bachelard 1994, 224)

Ang mga tawo adunay kapasidad sa pag-establisar sa atong presensya bisan asa man kita moadto. Ang mga pinuy-anan sa tawo, permanente man o temporaryo, nahahimog pipila ka marka sa lainlaing bahin sa kasaysayan. Kanunay kita makadunog bahin sa pagpangita sa atong lugar dinhi sa kalibutan o ang atong pagbilin ug marka sa kalibutan. Ato usab madunggan ang usa ka pagtulon-an sa mga Buddhist nga nagsulti kanato nga ang pinaka-importanteng katuyoan nato sa kalibutan mao ang atong presensya kung diin man kita nahimutang. Kung kita naningkamot man sa pagpangita sa usa ka mas taas nga katuyoan o naningkamot sa pagpakabuhi sa adlaw-adlaw, kita nagabilin ug marka.

Sama usab niini ang akong pagtan-aw sa konsepto sa Project DEAI: Pag-ugmad sa Usa ka Dapit nga Mag-kauban. Kini nga proyekto mahitungod sa tulo ka mga eskolar sa sayong bahin sa among mga paningkamot sa paghimo ug marka sa Mindanao, dinhi sa Pilipinas. Sa tabang ni Dr. Waka Aoyama, ug Dr. Nelly Limbadan, kini nga proyekto nagdasig kanako sa pagsubay sa gigikanan sa akong mga inisyatibo, pag-ila sa akong mga nahimo ug kontribusyon sa pagpanukiduki bisan unsa pa kani ka gamay, ug naghatag kani ug hagit alang sa umaabot nga mga paningkamot. Kini nga proyekto personal alang kanako tungod akong gisulayan pag-abli ang mga pultahan sa akong kinabuhi. Dala ang paglaom nga mapakita ang mga pakigbisog ug mga damgo sa usa ka iskolar sa Mindanao nga nagsugod pa lang sa usa ka kulbahinam apan mahagiton nga panaw.

Ang Tao Nga Nagpaluyo

Ako nagatoo nga ang atong pagkatawo dili lang resulta sa atong mga kagahapon kung dili sa ato usab nga kaugalingong mga desisyon. Bisan ang pinakasakit nga mga kasinatian magamit nato isip leksyon alang sa umaabot. Gisulti ko kini tungod kay ang akong kagahapon adunay mga dili nindot nga panghitabo. Wala ko mailhi ang akong amahan ug ako nagdako sa akong mga apohan. Sa usa ka positibo nga panan-aw, ang maong kasinatian nagtugot kanako nga makig-suod sa akong apohan. Siya ang tawo nga nagdasig kanako sa pag-apil sa mga buluhaton sa komunidad. Sa sayong edad nga kwatro anyos, gitudloan ko niya og mga kanta bahin sa Martial Law, 1986 Edsa Revolution, ug mga paningkamot alang sa kinaiyahan ug kalinaw. Wala nako kini gikalipay niadtong bata pa ako. Kay tungod samtang ang akong mga higala nagkat-on sa mga nursery rhymes ug nagtan-aw sa mga salida sa Disney, ako naggatuon sa mga kanta nga nalangkop sa katilingban ug nagtan-aw sa mga panghitabo pananglitan na lamang bahin sa gubat sa Iraq nga wala nako masabti niadtong panahona.

Gidasig usab ako sa akong apohan nga moapil sa mga kalihokan sa simbahan.



Litrato nako atol sa usa ka coastal clean-up activity sa Toril, Davao City, sa Department of Science and Technology



Pagpaambit sa among mga resulta sa among pagtuon uban sa mga Municipal Health Officers gikan sa Bagumbayan, M'lang, ug General Santos City sa usa sa akong panukiduki nga may kalabotan sa panglawas sa komunidad.

Iyahang giingon nga kini usa ka maayong tinubdan aron mailaila ang mga tawo sa among komunidad ug ang ilang mga tahas sa katilingban. Bisan pa sa kadaghan sa iyahang buluhaton, kanunay siyang gagahin ug panahon sa pagpaambit kanako og mga istorya mahitungod sa iyang pagkabata samtang nagduwa ug nagdako uban sa ilang mga silingang Bagobo¹, ang iyang mga kasinatian panahon sa Ikaduhang Gubat sa Kalibutan isip usa ka sundalo, ug bisan ang kinabuhi sa iyang mga ginikanan sa panahon sa okupasyon sa mga Hapon. Gitudloan usab niya ako sa Latin nga mga pag-ampo ug misulay pa gani sya sa pagtudlo kanako sa pinakasimple nga Koine Greek. Dili ikalimod nga siya ang akong unang magtutudlo sa kasaysayan. Usa ka magtutudlo nga mipaambit sa kasaysayan base sa personal nga kasinatian. Napakyas man ako sa pagpasalamat kaniya niining dakong kahigayunan nga iyahang gipaambit kanako, nakita ug nagamit ko kini sa akong mga akademikong paningkamot.

Sa usa ka higayon, akong gipangutana ang akong apohan kon nganong nagserbisyo pa siya sa simbahan ug sa komunidad nga mahimo na man siyang moretiro ug dawaton ang tanyag nga mobalhin sa Estados Unidos. Uban sa matig-a nga pagtan-aw, siya miingon, “alang kini sa pagbayad sa iyang mga sala ug sa mga sala sa

1 Ang Bagobo usa sa mga etnolinggwistikong grupo sa Mindanao.

among mga katigulangan.” Iyang gipasabot nga ang iyang amahan usa sa mga Katsila nga mikuha sa mga kayutaan sa mga Lumad . Pipila usab ang iyahang napatay isip usa ka sundalo, bisan pa usa kini ka tawag sa katungdanan. Iyahang tinguha nga bayaran kini nga mga sala pinaagi sa pagserbisyo sa katilingban.

Ang inspirasyon ug ehemplo nga gipakita sa akong apohan miresulta sa pag-apil nako sa mga organisasyon sa simbahan ug pagboluntaryo sa kumunidad. Nahinumdoman ko usab nga miapil ako sa mga pagprotesta sama sa pagbatok sa pagbalik sa death penalty sa nasud Pilipinas niadtong high school pa lamang ako. Ang mga leksyon nga iyang gitudlo kanako bahin sa politika ug ang paggamit sa kritikal nga panghunahuna nakatabang kanako sa dihang gikuha nako ang akong undergraduate nga major sa Political Science ug minor sa Philosophy. Mas mapasalamaton ako sa ang iyang mga istorya bahin sa mga Lumad sa dihang nagsugod ako sa pagtuon sa akong masters degree sa Antropolohiya. Adunay punto nga nagbasol ako kung nganong wala ko mangayo og katin-awan sa ubang mga istorya apan swerte gihapon ako nga nadungog ko kini.

Sa akong pagtuon mahitungod sa mga pakigbisog sa mga lumad alang sa ilahang katungod sa determinasyon sa kaugalingon, akong nasabtan ang tinguha sa akong apohan. Ang pagbaton sa higayon nga makadungog sa istorya sa mga lumad nagdasig kanako sa pagpakigbisog uban kanila pinaagi sa pagpaambit sa ilang mga istorya sa lainlaing mga forum kutob sa akong mahimo.

Ang Kasinatian Nga Nagpaluyo

Gawas sa akong mga katigulangan, usa usab ka mahinungdanong kasinatian sa kinabuhi ang nag-umol sa usa ka adbokasiya. Nakaagi ako ug pagpangabuso sa akong kanhing bana. Isip usa ka batan-on nga inahan, nakaagi usab ako ug tumang kalisod aron makagawas sa akong kaminyoon. Padayon gihapon ang akong pakigbisog taliwala sa kultura nga adunay negatibo nga panlantaw sa mga babaye nga nahibulag sa ilang mga bana. Kini nga kasinatian nahimong dalan sa pagdiskobre sa akong kaugalingon. Lisod ang maong kasinatian ug dili ikapasigarbo. Bisan pa niana, ang maong kasinatian nakapalig-on ug nag-umol kanako isip usa ka babaye.

Taliwala sa kalisod sa pagpadako sa akong duha ka anak, determinado ako nga makahaman sa pag-eskwela, kay usa kini ka paagi aron makakita ug mas maayong trabaho ug labaw pa niana gusto nakong ipakita sa akong mga anak ang importan-



Litrato kauban ang T'boli Dreamweavers atol sa akong pagboluntaryo sa Lake Sebu Indigenous Women Weavers Association (LASIWVAI).

sya sa edukasyon. Gidungan ko ang pagtrabaho ug pagmintinar sa akong mga grado alang sa akong scholarship. Nahimo usab akoang membro sa usa ka organisasyon sa skwelahan nga nagpasiugda ug aktibidad sa gender awareness.

Ang akong undergraduate thesis mahitungod sa pagpatuman sa Women Development Code sa Davao City, Philippines. Ang akong personal nga kasinatian naghagit kanako nga mas masabtan ang sitwasyon ug pakigbisog sa mga kababayan-an. Sa usa ka nasud diin ang mga mananakop nagpahamtang ug usa ka patriyarkal nga katilingban, gipahayag ni Hilsdon (2009) nga gibaliwala ang mga babaye sama nga daw dili na sila makita. Sa usa sa akong mga nasulat nga papel, akong gidugang nga ang pagkababaye ug pagka-lumad makapasamot nga dili ikaw makita ug matagad sa kalingban.

Nakita ko kini nga realidad sa dihang miboluntaryo ako isip community development worker sulod sa usa ka tuig sa Lake Sebu Indigenous Women Weavers Association o LASIWVAI sa Lake Sebu, South Cotabato. Nakig-alayon ko sa mga membro sa pagsumite ug mga proposal sa nagkalainlaing mga proyekto sa ilang kumonidad. Usa kadto ka makapoy apan mabungahong kasinatian alang kanako. Ang mga paningkamot niining mga lumad nga kababayan-an sa pagbangon gikan sa diskriminasyon ug pangpangabuso nga gipahamtang sa ilang kultura usa ka inspira-

syon ug hagit alang kanako.

Ang Panglangtaw

Kanunay natong gitan-aw nga impluwensya ug kalamposan sa usa ka eskolar ang kadaghanon sa nasulat nga research o ang mga organisasyon sa komunidad nga naporma. Balido kini ug usa ka pasidungog. Apan, kinahanglan usab natong tanawon ang eskolar isip mga tawo nga adunay personal nga kasaysayan, mga hagit sulod sa ilang mga pamilya ug mga relasyon, mga pakigbisog nga pinansyal, pagkawalay kumpanya sa kaugalingon, ug mga hagit sa kahimsog sa pangisip. Ang Project DEAI gihimo kini nga posible alang kanako. Kini nga proyekto nagdasig kanamo pagpadayag sa among pagkatawo nga walay kahadlok sa paghukom o diskriminasyon. Sama sa titulo niini, nag-ugmad kini og usa ka virtual nga luna alang kanamo—usa ka lugar diin kami nakatukod og relasyon sa matag-usa. Isip usa ka eskolar, mahinungdanon ang pagtubo ug pagdiskobre sa kaugalingon. Kini nga proyekto nakatabang kanako sa pagbalik-lantaw sa mga kagahapon, pagpasalamat sa karon, ug paglaum sa umaabot.

Reference:

Bachelard, Gaston, M. Jolas, and John R. Stilgoe. 1994. *The poetics of space*. 224.

Hilsdon, A. M. (2009). Invisible Bodies: Gender, conflict, and peace in Mindanao. *Asian Studies Review*, 33(3), 349-365.